

COMISIA PENTRU SĂNĂTATE ȘI FAMILIE A CAMEREI DEPUTAȚILOR

DI. Președinte, Corneliu-Florin Buicu

Domnule Președinte,

Vă mulțumim pentru oportunitatea de a interveni, în contextul dezbaterii **proiectului Legii privind transplantul uman** (Proiectul), inițiator: Guvernul, pe marginea disputei medicale și etice privind **acordul prezumat** la prelevarea de organe de la donatorul decedat.

Întrucât cunoaștem faptul că unele asociații de pacienți intenționează să vă propună introducerea acordului prezumat¹, **vă scriem pentru a susține, de principiu, actuala formulare din art. 56, „Prelevarea de organe, țesuturi și / sau celule de origine umană de la donatorul decedat”, alin. 1, lit. d)** al Proiectului. Motivele sunt detaliate în paginile următoare.

Bogdan Stanciu

Președinte, Asociația PRO VITA (București), www.asociatiaprovita.ro

Alexandra Oberschi

Președinte, Asociația Juriștilor pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților

Larisa Iftime

Președinte, Asociația Provita Media, www.provita.ro

Sebastian Moldovan

Președinte, Asociația PRO VITA (Sibiu)

Petre Costea

Președinte, Alianța Familiilor din România, www.alianta-familiilor.ro

Prof. univ. dr. Pavel Chirilă

Președinte, Asociația Christiana

Pr. Ioan Chișărău

Președinte, Asociația Darul Vieții, www.darulvietii.ro

Radu Bogdan Butu

Președinte, Asociația Provita (filiala Gorj)

¹În mod explicit, poziție asumată de Asociația Transplantaților din România. Vezi de ex. „Motivul pentru care legea transplantului ar putea fi modificată”, Cotidianul, 2/11/2017 <https://www.cotidianul.ro/motivul-pentru-care-legea-transplantului-ar-putea-fi-modificata/>

MOTIVE

de opoziție față de introducerea acordului prezumat la donarea de organe

I. DIN PUNCT DE VEDERE JURIDIC

1. Acordul prezumat contravine spiritului și literei Constituției României conform căreia:

- a) demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor reprezintă o valoare supremă (art. 1, par. 3),
- b) persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri (art. 26, par. 26),
- c) dreptul la integritate fizică al persoanei este garantat (art. 22, par. 1),
- d) dreptul la moștenire este garantat (art. 46),
- e) libertatea credințelor religioase, precum și libertatea conștiinței sunt garantate (art. 29, par. 1, 2).

1.1. **Acordul prezumat degradează noțiunile de demnitate, drepturi și libertăți ale omului din poziția de valori supreme, așezându-le în urma utilității publice.** Pentru orice stat democratic tocmai demnitatea, drepturile și libertățile sunt presupuse și garantate prin lege, orice atingere a acestora, indiferent de motiv, trebuind să fie justificată și acceptată explicit. În acest sens, acordul prezumat este și în contradicție cu art. 2 al Convenției de la Oviedo², ratificată de România prin Legea nr. 17/22.02.2001.

1.2. Din punct de vedere juridic, corpul constituie un atribut al persoanei. Principiile inviolabilității și indisponibilității, care guvernează chestiunile ce privesc corpul, au drept obiectiv protejarea persoanei în corpul său, inclusiv după deces. Legislația în vigoare (Codul Civil ș.a.) recunoaște dreptul unei persoane de a dispune cu privire la rămășițele sale pământești; așadar, refuzul scris de a dona, pe care nici susținătorii acordului prezumat nu îl contestă, înseamnă **recunoașterea faptului că persoana are prioritate în raport cu propriile rămășițe trupesti față de oricine altcineva, inclusiv statul**, așa încât dreptul și libertatea de a dispune de ea însăși se extinde, cu anticipare, și asupra acestor rămășițe.

² Convenția pentru Protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei: Convenția privind drepturile omului și biomedicina, art. 2, „Interesele și bunăstarea ființei umane vor prevala asupra intereselor singulare ale societății sau ale Științei”, <https://provitabucuresti.ro/docs/bioetica/conventia.oviedo.pdf>

1.3. Întrucât, din punct de vedere legal, nici o persoană nu are obligația de a-și păstra sănătatea sau integritatea corporală, dreptul la integritatea fizică a persoanei în viață nu se bazează pe valoarea sănătății *per se*, ci pe raportul de apartenență unică a trupului la persoană. Prin urmare, în acord cu paragraful anterior, **dreptul la integritatea fizică permisă de situația naturală nu încetează prin deces**, în deplină concordanță cu respectul necondiționat acordat rămășițelor trupești ale unei persoane decedate de către întreaga tradiție culturală și etică a poporului nostru.

1.4. Este inadmisibilă nu doar profanarea acestor rămășițe (sanționată de Art. 383 Cod penal), ci și „naționalizarea” lor implicită, întrucât **relația de apartenență nu încetează prin deces**. În ce privește rudele persoanei decedate, dacă dreptul la moștenire este garantat, cu atât mai mult destinul rămășițelor pământești ale unei persoane decedate revine în primul rând în responsabilitatea rudelor sale.

1.5. Peste 90% din cetățenii României s-au declarat la ultimul recensământ creștini. Biserica Ortodoxă Română, majoritară, și-a formulat oficial poziția în privința consimțământului, afirmând: „actul de donare va fi expres și nu prezumat” și „se impune solicitarea și obținerea consimțământului în scris prealabil, expres și liber al donatorului sau al persoanei terțe căreia legea îi permite acest fapt”³. Documentele Bisericii Catolice afirmă o poziție similară⁴.

2. Acordul prezumat contrazice principiile juridice al donației (definită de Codul civil drept „un act de liberalitate”) întrucât:

- a) o persoană declarată decedată este legal incapabilă să doneze,
- b) pentru ca un contract de donație să fie valabil este necesar consimțământul explicit al donatorului și
- c) orice donație pretinde un act autentic (Art. 1011 Cod civil).

II. DIN PUNCT DE VEDERE BIOETIC

1.1. **Acordul prezumat conferă mai mare importanță funcționalității organelor și utilității lor în vederea susținerii vieții decât autonomiei persoanei și exprimării libere de către aceasta a permisiunii de a dona organele sale.**

1.2. **Acordul prezumat nu este egal cu acordul expres, căci tăcerea nu înseamnă acord;** dimpotrivă, el contravine principiilor autonomiei persoanei și consimțământului informat prin chiar definiția sa: la nivel etimologic, prezumția este un concept, care, chiar și în sens larg, se traduce prin presupunere, supoziție, probabilitate, părere întemeiată pe aparențe.

³Rezoluția Comisiei de Bioetică a Bisericii Ortodoxe Române privind la transplant, <http://patriarhia.ro/transplantul-de-organe-1451.html>

⁴*Evangelium Vitae*, 1995, para. 86, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html; *Catehismul*, para. 2296.

1.3. Orice răsturnare de prioritate între intenție și exprimare în cadrul acțiunii umane, acordând exprimării prioritate față de intenție, neglijează faptul esențial că exprimarea unei intenții nu depinde numai de persoană, ci și de circumstanțe. Pot exista situații în care, fără voia sa, persoana să nu reușească să își exprime obiecția de a nu dona sau pur și simplu să nu poată lua o decizie. Prin urmare, **neexprimarea obiecției nu echivalează în general cu consimțământul**. Acordul prezumat constituie în acest caz o forțare, adică o viciere a voinței persoanei. Or, viciile de consimțământ atrag nulitatea actului a cărui înlăptuire se face cu consimțământ viciat.

1.4. Grupurile vulnerabile – minori, adulți lipsiți de capacitatea de exercițiu - prezintă cel mai mare risc de a nu își putea exprima dezacordul de a dona atunci când acest dezacord este dorința lor.

1.5. **Acordul prezumat erodează ideea altruismului și dăruirii**. Singura motivație a donării de organe este iubirea față de aproapele („Actul de donare să aibă la temelie iubirea creștină față de aproapele și jertfelnicia”⁵). De fapt, nu se mai poate vorbi în mod propriu de *donare*, ci doar de *prelevare*.

1.6. Erodarea altruismului și generozității va avea consecințe etice, culturale și sociale importante. De pildă, acordul prezumat ridică întrebarea justificată de ce statul să aibă prioritate față de persoană sau rude în „valorificarea” organelor și nu existe mai degrabă o piață de organe cu dreptul de a le vinde, în acord cu principiile drepturilor și libertăților persoanei? Trupul uman ar deveni astfel un bun de consum și o marfă, ceea ce ridică chestiuni juridice și etice de o și mai mare amploare.

1.7. Considerăm că acordul prezumat ar favoriza traficul ilegal de organe, fenomen cu multiple ramificații internaționale. În această stare, lucrurile pot fi ușor dezechilibrate de diferite fenomene, numai aparent controlate și, mai ales, de interese mari financiare. De asemenea, s-ar crea discrepanțe între persoanele care așteaptă un transplant, pe baza unor criterii subiective, aberante și abuzive.

1.8. Studiile comparative privitoare la efectul introducerii acordului prezumat au arătat că acesta nu se corelează cu creșterea ratelor de donare – cum era de așteptat. Numai acordul prezumat ca atare nu explică variația ratelor de donare/prelevare între diferite țări⁶. Alți factori contribuie de asemenea la creșterea observată, între care educația și atitudinea publică și starea sistemului de sănătate publică. Situația donării de organe în țara noastră poate fi mai degrabă o reflectare a unei anumite lipse de încredere în sistemul public de sănătate. Impunerea fără un acord public larg a acordului prezumat va leza conștiința majorității cetățenilor, cu consecințe adverse față de intențiile legiuitorilor, printre care agravarea scăderii încrederii populației în sistemul sanitar, care și așa se află la cote fără precedent.

⁵Id. 2.

⁶ *With Renewed Calls for Presumed Consent, Let's Look at the Donation and Transplant Rates of Opt-In vs Opt-Out Countries*; Mone, Thomas, Transplantation: August 2017, doi: 10.1097/01.tp.0000524984.62432.48

III. ALTE OBSERVAȚII

Salutăm întărirea și clarificarea, în art. 56 alin (1) lit. c), ca declararea morții să fie făcută de doi medici care nu fac parte din echipele de prelevare și transplant sau de coordonare a acestei activități. Pe de altă parte, apreciem că este absolut necesară o dezbatere bioetică, medicală și juridică de amploare în ce privește **definiția morții**, justificarea stabilirii decesului pe criterii cerebrale fiind din ce în ce mai mult contestată în literatura medicală de specialitate⁷ și totodată controversată atât din punct de vedere creștin cât și secular⁸.

CONCLUZIE

Considerăm necesar ca acordul informat și explicit la prelevarea de organe (astfel cum apare în legislația curentă) să rămână în vigoare în noua lege a transplantului uman.

⁷Vezi de exemplu, Shah, Seema K., Robert D. Truog, and Franklin G. Miller. *Death and legal fictions*. Journal of Medical Ethics (2011): jme-2011; Nair-Collins, Michael, and Franklin G. Miller. *Do the 'brain dead' merely appear to be alive?* Journal of Medical Ethics (2017): medethics-2016; Lewis, Ariane, and David Greer. *Current controversies in brain death determination* Nature Reviews Neurology (2017); I. H. Kerridge, P. Saul, M. Lowe, J. McPhee and D. Williams, *Death, dying and donation: organ transplantation and the diagnosis of death*, J. Med. Ethics, 2002;28;89-94; N. Zamperetti, R. Bellomo and C. Ronco, *Defining death in non-heartbeating organ donors*, J. Med. Ethics, 2003;29;182-185

⁸Vezi de ex. articolul „În Elveția, legea privind transplantul modifică condițiile de diagnosticare a decesului” (genethique.org, 16 nov. 2017). Legea privind transplantul a modificat liniile directoare ale Academiei Elvețiene de Științe Medicale (AESM) privind „Diagnosticul morții pentru transplantul de organe și pregătirea recoltării de organe”. Declararea morții pacientului prin stop cardiac este acum redusă la 5 minute, față de 10 cum era anterior. <https://provita.ro/2017/11/25/in-elvetia-legea-privind-transplantul-modifica-conditiile-de-diagnosticare-a-decesului/>